

CENUESHMËRIA NDAJ DEZINFORMATAVE TE GRUPE TË NDRYSHME TË QYTETARËVE NË MAQEDONINË E VERIUT

Drejt zhvillimit të qëndrueshmërisë ndaj dezinformatave -
testimi i një modeli të ri

PËRMBLEDHJE

Shoqata Maqedonase për Psikologji të Aplikuar SIMBOLIKUM

Titulli i hulumtimit:

Cenueshmëria ndaj dezinformatave te grupe të ndryshme të qytetarëve në Maqedoninë e Veriut

Botues:

Instituti për Studime të Komunikimit
rr. "Jurij Gagarin" 17-1-1, Shkup
www.iks.edu.mk

Rreth botuesit:

prof. dr. Zhaneta Trajkoska

Edicioni:

ResPublica 

Autorë:

Shoqata Maqedonase për Psikologji të Aplikuar
prof. dr. Eleonora Serafimovska,
mr. Jordanka Çerepnallkova Trajkoska

Redaktor:

prof. dr. Zhaneta Trajkoska, Aleksandra Temenugova

Përkthyer nga gjuha maqedonase në gjuhën shqipe

Titulli Origjinal:

РАНЛИВОСТ НА ДЕЗИНФОРМАЦИИ КАЈ РАЗЛИЧНИ
ГРУПИ ГРАЃАНИ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА -
Кон развивање на отпорноста на дезинформации –
тестирање нов модел

Përktheu në shqip

Vjosa Taiپی

Dizajn grafik:

Tatjana Koceva Spirova

Viti:

2023

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

316.776.23:316.66(497.7)(047.31)

316.776.23:150.9(497.7)(047.31)

37:316.774]:303.2(497.7)(047.31)

SERAFIMOVSKA, Eleonora

Cenueshmëria ndaj dezinformatave te grupe të ndryshme të qytetarëve në Maqedoninë e Veriut [Електронски извор] : drejt zhvillimit të qëndrueshmërisë ndaj dezinformatave - testimi i një modeli të ri / [autorë Eleonora Serafimovska, Jordanka Çerepnallkova Trajkoska ; përkthyer nga gjuha maqedonase në gjuhën shqipe, përktheu në shqip Vjosa Taiپی]. - Shkup : Instituti për studime të komunikimit, 2023. - (Edicioni ResPublica)

Начин на пристапување (URL):

<https://respublica-edu.mk.b-cdn.net/wp-content/uploads/2023/04/ranlivost-na-dezinformacii-al.pdf>

- Превод на делото: Ранливост на дезинформации кај различни групи граѓани во Северна Македонија : кон развивање на отпорноста на дезинформации – тестирање нов модел. - Текст во PDF формат, содржи 78 стр., илустр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 18.04.2023. - Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр. 71. - Содржи и: Bashkëngjitje

ISBN 978-608-4805-22-9

1. Çerepnallkova Trajkoska, Jordanka [автор]

а) Дезинформации -- Ранливост -- Социо-психолошки аспекти -- Македонија -- Истражувања

б) Медиумска писменост -- Мерење -- Македонија -- Истражувања

COBISS.MK-ID 60098309

PËRMBLEDHJE

1.

HYRJE

Me zhvillimin e rrufeshëm dhe shpërthimin në zhvillimin teknologjik, dhe rritjen e qasjes pasuese në një sasi të madhe informacioni në fraksione të sekondës, ne si njerëzim u futëm në epokën e informacioneve. Dhe, ende të papërshtatur me atë hapësirë të madhe informacioni të të gjitha llojeve, ne hymë në një epokë edhe më të re, në një epokë dezinformimi, pothuajse krejtësisht të papërgatitur. Kemi shpërthim të opinionëve të të gjithëve, postimeve në media sociale, debate virtuale, blogje dhe faqe interneti, kështu që tani çdokush mund të gjejë të dhëna dhe informacione për çdo gjë, si dhe të lëshojë informacione për çdo gjë në hapësirën kibernetike. Madje edhe nëse do të bëheshim të vetëdijshëm për ekzistencën e dezinformatave, edhe sikur t'i dinim të gjitha teknikat e përdorura nga krijuesit e dezinformatave për të ndikuar tek ne, dhe edhe nëse e kemi trajnuar veten për të njohur dhe si të përbëllemi me dezinformatat, ato potencialisht mund të jenë aq të shumta sa mund po aq lehtë të shterojnë në një çast kapacitetin e plotë të individëve, t'i bëjnë grupet të rrezikuara, të kërcënojnë shoqëritë. Tashmë është bërë e qartë se rezistenca individuale ndaj fuqisë shkatërruese të dezinformatave duhet të bëhet një nga prioritetet tona kryesore në arsim.

Instituti për Studime të Komunikimit zbaton projektin “Përdorimi i gazetarisë së bazuar në fakte për ngritjen e vetëdijes dhe kundërshtimin e dezinformatave në hapësirën mediatike në Maqedoninë e Veriut (Përdor fakte)” i cili duhet **të forcojë rezistencën e publikut të gjerë dhe grupeve të rrezikuara në Maqedoni ndaj dezinformatave**. Financohet nga Ambasada Britanike në Shkup dhe zgjat nga viti 2022 deri në vitin 2025.

Qëllimi kryesor i Projektit është të ofrojë mbështetje për qytetarët, gazetarët dhe organizatat e shoqërisë civile për të rritur kuptimin e publikut për origjinën, mo-

tivet dhe ndikimin e dezinformatave në shoqëri. Projekti do të krijojë histori të thelluara dhe hulumtuese gazetareske dhe përmbajtje edukative dhe do të ofrojë burime që do t'u mundësojnë qytetarëve të njohin dezinformatat, duke vlerësuar në mënyrë kritike burimet, motivet dhe efektet e tij. Në të njëjtën kohë, projekti synon të inkurajojë qytetarët që të angazhohen për një transparencë më të madhe të institucioneve në mënyrë që të zvogëlohet hapësira për përhapjen e dezinformatave, ndërsa nga ana tjetër të inkurajojë mediat dhe institucionet që të ofrojnë qasje më të madhe në informacione dhe lajme të besueshme.

Një nga aktivitetet e projektit është zbatimi i këtij hulumtimi mbi ndjeshmërinë apo cenueshmërinë e njerëzve ndaj dezinformatave. Përmes këtij hulumtimi, ISK-ja donte të kontrollonte supozimin e vet se të rinjtë, më të moshuarit (mbi 60 vjeç), si dhe njerëzit që janë të kërcënuar socio-ekonomikisht, janë veçanërisht të ndjeshëm ndaj dezinformatave. Për këtë qëllim është bërë një analizë gjithëpërfshirëse e hulumtimeve të mëparshme, si dhe hulumtimi në terren i një kampioni të kategorive potencialisht të cenueshme për sa i përket dezinformatave. Qëllimi kryesor ishte përcaktimi i faktorëve individualë, motiveve dhe barrierave për njohjen dhe përballjen me dezinformata. Ndërsa synimi është që të dhënat e hulumtimit të përdoren për qëllime shkencore dhe edukative, duke dhënë rekomandime dhe udhëzime për krijimin e përmbajtjeve edukative dhe aktiviteteve për të zvogëluar ndjeshmërinë e qytetarëve ndaj dezinformatave.

Ky hulumtim është i pari i këtij lloji në Republikën e Maqedonisë. Veçantia është në përcaktimin e faktorëve, motiveve dhe barrierave të mundshme për njohjen e dezinformatave, si dhe përpjekje për matjen dhe kualifikimin e tyre. Kërkohen marrëdhënie kauzale dhe për

këtë qëllim u hipotezua dhe më pas u testua një model i ri teorik i ndikimit. Në atë model, termi qendror është edukimi mediatic, ndërsa në kuptimin më të ngushtë, edukimi mbi lajmet. Edukimi mediatic u mundëson njerëzve të kenë aftësi, njohuri dhe të kuptojnë për të përfituar plotësisht nga mundësitë që ofrojnë mediat tradicionale dhe mediat e reja reja të komunikimit. Të jesh i edukuar (veçanërisht) për online mediat është me rëndësi thelbësor për mënyrën se si njerëzit sillen si konsumatorë, përdorues dhe qytetarë 'digjitalë'. Roli qendror që luan edukimi mediatic në internet ka gjithashtu implikime në fusha të tjera të jetës së njerëzve. Kjo përfshin mundësinë e përdoruesve të marrin pjesë në jetën publike, të votojnë në zgjedhje, të mbajnë marrëdhënie të shëndetshme me të tjerët, të kenë qasje dhe të marrin informacione dhe të formojnë dhe shprehin mendime në mënyrë kritike.

Deri më tani, hulumtimet në Republikën e Maqedonisë e hulumtojnë edukimin mediatic në një nivel të përgjithshëm, më publik. Pjesa më e madhe e hulumtimit bazohet në vetëvlerësimin e aftësive individuale digjitale ose nivelin e edukimit mediatic, kështu që ky hulumtim është një pionier në synimin për të shkuar më thellë në faktorët dhe motivet e individit për atë edukim. Ky hulumtim ndryshon nga të gjithë të tjerët në atë që është hera e parë që është bërë një shkallë e përshtatshme për matjen e edukimit mediatic dhe një indeks për edukim mediatic.

Cilët janë faktorët psikologjikë dhe sociologjikë që ndikojnë në edukimin mediatic dhe nëse edukimi mediatic do të çojë në njohjen më të suksesshme të dezinformatave në media (kryesisht lajmet në internet) është tema e këtij hulumtimi.

METODOLOGIJA:

Qëllimi i hulumtimit

Përcaktimi i grupeve të rrezikuara të moshës 15+ për qëllime kërkimore

Lënda e hulumtimit

Pyetje kërkimore

Teknikat e kërkimit

Ekzemplari

një pasqyrë e shkurtër

Përcaktimi i faktorëve individualë, motiveve dhe barrierave për njohjen dhe trajtimin e dezinformatave: testimi i një modeli të njohjes së dezinformatave.

Duke marrë parasysh të gjithë përcaktuesit/komponentët e cënueshmërisë, në hulumtim janë identifikuar si grupe të rrezikuara. **Të rinjtë nga moshë 18 deri në 28 vjeç, të rriturit mbi 60 vjeç, si dhe personat nga kategoritë e rrezikuara sociale (përfituesit e ndihmës sociale).** Një kriter kyç për përcaktimin e grupeve të rrezikuara është komponenti që i referohet kapaciteteve për njohjen dhe trajtimin e dezinformatave.

Lidhja e edukimit mediatik me njohjen e shenjave të dezinformimit në lajmet online: Testimi i një modeli të ri.

Edukimi mediatik kuptohet si një konstrukt i tre komponentëve:

1. edukim për lajmet:
 - 1.1 nevoja për njohuri
 - 1.2 lokusi i kontrollit në lidhje me median
 - 1.3 njohuri për mediat
2. ndërgjegjësimi për ekzistencën e barrierave në procesin e njohjes së dezinformatave
3. komponenti i aktivizimit:
 - 3.1 motivimi për të ndjekur lajmet
 - 3.2 motivimi për të mësuar çfarë janë dezinformatat

Cilët janë faktorët individualë, motivimi dhe pengesat për njohjen e shenjave për dezinformata?

Më konkretisht, analiza e përgjithshme u bazua në përgjigjet e disa pyetjeve themelore:

- Sa mund të matet me sukses edukimi për lajmet?
- A lidhet edukimi për lajmet me motivimin për të ndjekur lajmet dhe motivimin për të mësuar se çfarë janë dezinformatat?
- A lidhet edukimi për lajmet me ndërgjegjësimin për ekzistimin e barrierave në procesin e njohjes së dezinformatave?
- Cilët janë faktorët sociologjikë që lidhen me edukimin mediatik?
- A lidhet edukimi për lajmet me arsimimin digjital?
- A ekziston konstrukt për edukim mediatik?
- A ndikon edukimi mediatik në aftësinë për të njohur dezinformatat në lajmet e internetit?
- A nënkupton edukimi mediatik, informim të mirë për tema aktuale, sociale dhe politike?

Analizë e literaturës përkatëse

Anketë e strukturuar me pyetësor në versionin online dhe në letër me studentë dhe pensionistë.

Focus grup me përfituesit e ndihmës sociale

Të përshtatshme dhe të qëllimshme

Hulumtimi përfshiu gjithsej 193 studentë dhe 98 pensionistë. Fokus grupi përfshinte 16 persona nga kategoria në rrezik social.

MODELI I SUPOZUAR (TEORIK) I FAKTORËVE DHE MOTIVE PËR IDENTIFIKIMIN DHE BALLAFAQIMIN ME DEZINFORMATATA

Ekziston një model teorik në literaturën shkencore që tashmë i nënshtrohet testimit shkencor që thotë se edukimi për lajme, mund të matet përmes tre aspekteve të një individi: përmes nevojës së tij për njohuri, përmes vendit të tij të kontrollit dhe përmes njohurive të tij mediatike¹. Pra, modeli supozon se individët që janë të edukuar për lajme kanë një nevojë më të madhe për njohuri dhe do të jenë ata që kënaqen të mendojnë, për ta është një aktivitet që e duan dhe e bëjnë me dëshirë. Individët që kanë edukim për lajme do të kenë gjithashtu një vend të brendshëm kontrolli, që do të thotë se ata do të prirën të besojnë se ata kontrollojnë median dhe nuk i kontrollojnë media ata. Individët që janë të edukuar për lajme, më pas do të jenë ata që kanë një sasi më të madhe njohurish për mënyrën se si funksionon media, struktura dhe ndikimi i medias.

Ky model në këtë hulumtim është zgjeruar duke marrë parasysh kompleksitetin dhe supozimin e përfshirjes së komponentëve të tjerë që mund të lidhen me edukimin për lajme dhe, rrjedhimisht, mund të ndikojnë në procesin e njohjes së dezinformatave. Kështu, u përfshinë edhe dy komponentë më të rëndësishëm:

- komponenti i aktivizimit
- ndërgjegjësimi për ekzistencën e barrierave në procesin e njohjes së dezinformatave.

Në këtë model të ri të zgjeruar, me komponent aktivizimi nënkuptohet:

a) motivimi, prirja, dëshira për të ndjekur lajmet, ku kjo bëhet sepse dëshiron (motivim i brendshëm, intrigues) ose sepse duhet (motivim i jashtëm) dhe **b)** motivimi për të mësuar se çfarë janë dezinformatat, që do të nënkuptonte interes dhe gatishmëri që edukim, për njohje me sukses dhe përbalim me dezinformatat.

Ndërgjegjësimi për barrierat në njohjen dhe përbalimin e dezinformatave është vetëdija për ekzistimin e pengesave, vështirësive në atë proces. Ka individë që janë plotësisht të vetëdijshëm se emocionet e tyre (gjendjet emocionale), injoranca e tyre, mungesa e përvojës ose mungesa e interesit për një temë mund të jetë një pengesë për të dalluar saktë se çfarë është e vërtetë dhe çfarë është e gënjeshtër në lajmet.

Kështu, modeli i zgjeruar i edukimit mediatik, përveç edukimit për lajmet, i cili përfshinte tre komponentët (nevoja për njohuri, vendi i kontrollit dhe njohuritë për mediat), përfshin edhe komponentin e aktivizimit përmes motivimit (të brendshëm/të jashtëm) për ndjekjen e lajmeve, motivimin për të mësuar se çfarë janë dezinformatat, si dhe ndërgjegjësimi për ekzistencën e barrierave në atë proces.

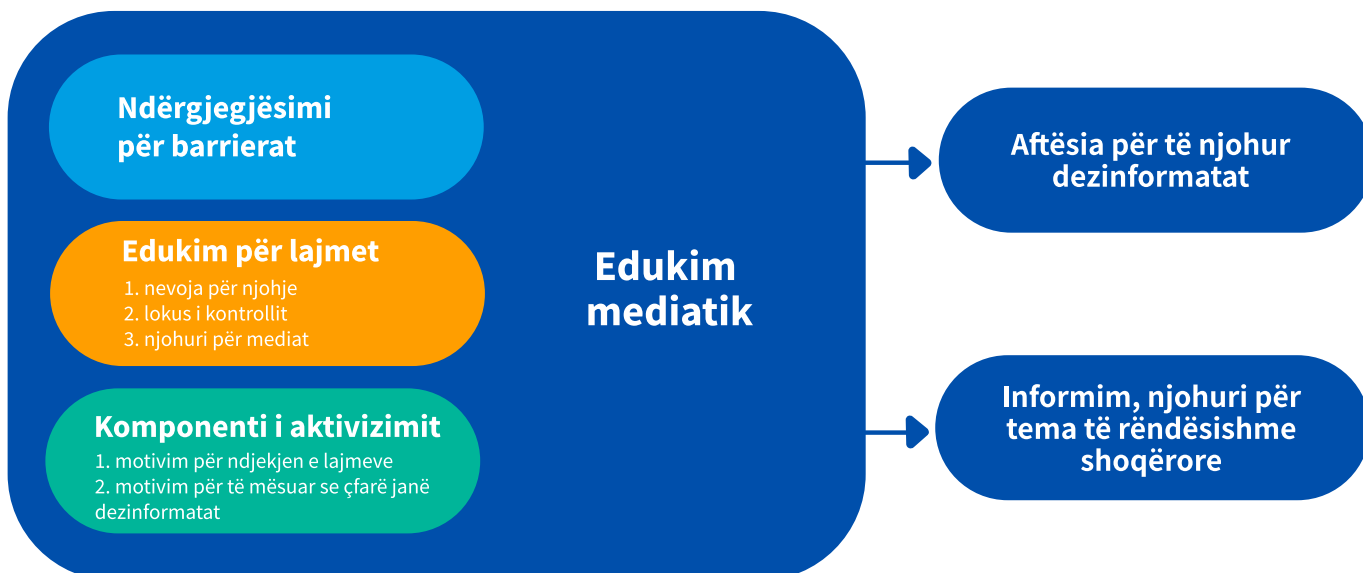
Së fundi, ky konstrukt kompleks i quajtur edukim mediatik do të nënkuptojë aftësinë për të njohur dezinformatat. Do të nënkuptojë edhe një qytetar të mirëinformuar dhe të përgjegjshëm, i cili vendimet dhe sjelljet e tij i mbështet në të menduarit e ndërgjegjshëm dhe në informacione të verifikuara mirë, të cilat çdo ditë i pranon përmes mediave.

E thënë shumë thjesht, ky model supozon se individët që kanë njohuri për median do të jenë të vetëdijshëm për ekzistencën e dezinformatave, do të hyjnë në mënyrë aktive dhe të vetëdijshme në procesin e ndjekjes së lajmeve dhe do të dinë dhe do të jenë në gjendje të njohin dezinformatat dhe do të mund t'i trajtojnë ato. Në këtë mënyrë bëhen qytetarë të përgjegjshëm, të cilët përveçse do të jenë më pak të cenusur ndaj dezinformatave, do të jenë edhe subjekt aktiv në shoqëri si konsumatorë, si votues, edukatorë, mësues...

Ky model teorik është testuar në hulumtimin dhe grafikisht mund të paraqitet si më poshtë.

¹ Maksl, A., Ashley, S., Craft, S. (2015). Measuring News Media Literacy, *Journal of Media Literacy Education* 6(3), 29 – 45, https://www.researchgate.net/publication/286937368_Measuring_News_Media_Literacy

Foto no. 1 Model për rezistencën ndaj dezinformatave



4.

GJETJET KRYESORE NGA HULUMTIMI

- *Matja e edukimit për lajme:* Edukimi për lajme mund të matet me sukses me 3 shkallë: shkalla e nevojës për njohje (ShNnJ), shkalla e lokusit të kontrollit në lidhje me mediat (ShLKM) dhe shkalla e njohurive për mediat (ShNjM). Nga këta tre komponentë, ndërtohet Indeksi i edukimit për lajme (IEL).
- *Lidhja e edukimit për lajme me motivimin për të ndjekur lajmet dhe me motivimin për të mësuar çfarë janë dezinformatat:* Edukimi për lajme lidhet me motivimin për të ndjekur lajmet. Tek të rinjtë, ky edukim lidhet më shumë me motivimin e brendshëm (të nxitur nga motivimet e brendshme) (IM), dhe tek pensionistët lidhet me motivimin e brendshëm dhe të jashtëm (të nxitur nga motivimet e jashtme) (EM). Edukimi për lajmet lidhet gjithashtu me motivimin për mësim dhe edukim rreth dezinformatave (MMD).
- *Korrelacioni i edukimit për lajmet me ndërgjegjësimin për barrierat në procesin e njohjes së dezinformatave:* Edukimi për lajmet lidhet me ndërgjegjësimin për ekzistimin e barrierave në procesin e njohjes së dezinformatave.
- *Faktorët sociologjikë që lidhen me edukimin për lajmet:* Tek të rinjtë, gjinia, përkatësia etnike dhe vendbanimi (mjedis urban/rural) janë të lidhura me edukimin për lajmet, tek pensionistët vetëm vendi i banimit.
- *Lidhja e edukimit për lajmet me edukimin digjital:* Tek të rinjtë, njohja e lajmeve lidhet me pjesëmarrjen në ndonjë program për edukim mediatik/digjital. Mes pensionistëve, edukimin për lajmet nuk ka lidhje me edukimin digjital.
- *Ndërtimi i edukimit mediatik:* Ndërlidhja e fortë e katër komponentëve: edukimin për lajmet, motivimi i brendshëm dhe motivimi për të mësuar rreth dezinformatave (tek studentët, ndërsa te pensionistët, gjithashtu motivimi i jashtëm) si dhe ndërgjegjësimi për ekzistimin e barrierave në procesin e njohjes së dezinformatave tregon se tregon se mund të flitet për ekzistencën e një konstrukti kompleks që mund të quhet edukim mediatik.

- *Korrelacioni i edukimit mediatik me njohjen e dezinformatave në lajmet në internet:* Edukimi mediatik lidhet me aftësinë për të njohur dezinformatat në lajmet në internet tek studentët, por jo tek pensionistët.
- *Lidhja e edukimit mediatik me informimin e mirë për temat aktuale, sociale dhe politike:* Edukimi mediatik në tërësinë e tij nënkupton edhe informim të mirë për temat aktuale, socio-politike.
- *Edukimi mediatik tek kategoritë e rrezikuara sociale:* Në lidhje me grupin romë pranues të ndihmës sociale, pavarësisht nivelit të ulët arsimor, apo mungesës së arsimit, përshtypja është se ekziston një vetëdije e mjaftueshme për ekzistencën e mediave që vazhdimisht plasojnë informacione të ndryshme; nevoja për dije, veçanërisht për informacione që nënkupton ekzistencë, si dhe arsye-timi i “mendimit të shëndoshë”.

● GJETJA KRYESORE:

Në mënyrë të përmbledhur, përgjigjja e pyetjes kryesore të hulumtimit se cilët janë faktorët, motivet dhe pengesat në procesin e njohjes së dezinformatave do të jetë:

Faktorët në procesin e njohjes së dezinformatave janë:

- Nevoja për njohje,
- Besimi se ne kemi kontroll mbi informacionet që marrim nga media
- Njohuri për strukturën, funksionimin dhe ndikimin e medias.

= Këto janë në fakt tre komponentët që përcaktojnë edukimin për lajmet.

Motivet në procesin e njohjes së dezinformatave janë:

- Motivimi për ndjekjen e lajmit, i cili mund të jetë i brendshëm (qëndrim se lajmet ndiqen për të mirën personale ose sepse ka dëshirë) dhe/ose i jashtëm (lajmi ndiqet sepse është i nevojshëm, për ndonjë shpërblim të jashtëm, edhe kur nuk ka asnjë dobi prej tyre)
- Motivimi për mësim, edukim dhe përmirësim në sferën e veprimt të dezinformatave dhe

Barrierat në procesin e njohjes së dezinformatave janë:

emocionet, njohuritë e pamjaftueshme, përvoja e pamjaftueshme, interesimi i pamjaftueshëm dhe rëndësia e pamjaftueshme që i atribuohen temave të caktuara për të cilat mediat na informojnë.



5.

PROFILET – TË SIGURUARA NGA HULUM-TIMI DHE PROFILI TEORIK I INDIVIDËVE ME EDUKIM MEDIATIK

Duke përmbledhur të gjitha të dhënat (si nga analiza e njëanshme ashtu edhe nga testimi i modelit të njohjes së dezinformatave dy grupe individësh mund të profilizohen si mes studentëve ashtu edhe mes pensionistëve.

Përveç tyre, u ndërtua një profil i bazuar në përgjigjet e pjesëmarrësve në fokus grup me persona nga kategoritë e rrezikuara sociale, si dhe një profil “i dëshirueshëm”, në pajtim me të gjitha rezultateve të siguruar dhe analizës së tyre.



STUDENTË

Studentë me edukim mediatik MË TË ULËT

- Më shpesh të gjinisë femërore
- Pa pjesëmarrje në edukimin mediatik/ edukim digjital
- Nga një mjedis rural
- Njëlloj nga të gjitha grupet etnike

- Nevojë më e ulët për njohje
- Vend më i ulët i kontrollit = indeks më i ulët i edukimit për lajmet
- Niveli më i ulët i njohurive mediatike

- Motivimi më i ulët i brendshëm për të ndjekur lajmet
- Motivim më i ulët për të mësuar rreth dezinformatave
- Ndërgjegjësim më i ulët për ekzistencën e barrierave në procesin e informimit

- Më pak njohuri për integrimin në BE, të RMV-së
- Më pak njohuri për ndryshimet klimatike
- Më pak interes dhe më pak rëndësi ndaj temave si integrimi i RMV-së në BE
- Interes më i ulët dhe atribuim më pak rëndësi për tema si ndryshimet klimatike

Sukses më i ulët në njohjen e shenjave të dezinformatave në internet lajmet

Studentë me edukim mediatik MË TË LARTË

- Më shpesh të gjinisë mashkullore
- Pjesëmarrje në edukimin mediatik/ edukim digjital
- Nga një mjedis urban
- Njëlloj nga të gjitha grupet etnike

- Nevoja më e lartë për njohje
- Lokus më i lartë i kontrollit = indeks më i lartë i edukimit për lajmet
- Nivel më i lartë i njohurive për mediat

- Motivim më i lartë i brendshëm për të ndjekur lajmet
- Motivim më i madh për të mësuar rreth dezinformatave
- Ndërgjegjësim më i madh për barrierat në procesin e informimit

- Më shumë njohuri për integrimin në BE, të RMV-së
- Më shumë njohuri rreth ndryshimeve klimatike
- Interes më i madh dhe atribuim i një rëndësie më të madhe temave si BE-ja
- Interes më i madh dhe dhënia referohet rëndësi më e madhe temave si ndryshimet klimatike

Sukses më i madh në njohjen e sinjaleve të dezinformata në internet lajmet



PENSIONISTË

Pensionistët me edukim mediatik MË TË ULËT

- Njëlloj meshkuj dhe femra
- Njëlloj nga të gjitha bashkësitë etnike
- Nga të gjitha nivelet e arsimit
- Nga një mjedis rural

- Nevojë më e ulët për njohje
- Lokus më i ulët i kontrollit në lidhje me median = indeks më i ulët i edukimit për lajmet
- Niveli më i ulët i njohurive për mediat

- Motivimi më i ulët i brendshëm për të ndjekur lajmet
- Motivimi më i ulët i jashtëm për të ndjekur lajmet
- Motivim më i ulët për të mësuar rreth dezinformatave
- Ndërgjegjësim më i ulët për ekzistencën e barrierave në procesin e informimit

- Më pak njohuri për integrimet në BE, të RM-së
- Më pak njohuri për ndryshimet klimatike
- Interes më i ulët dhe atribuum i rëndësishëm më të vogël temave si BE integrimet e RM-së
- Interes më i ulët dhe atribuum më pak rëndësishëm për tema si ndryshimet klimatike

Performancë jashtëzakonisht e ulët në njohjen e shenjave të dezinformatave në internet lajmet



Pensionistët me edukim mediatik MË TË LARTË

- Njëlloj meshkuj dhe femra
- Njëlloj nga të gjitha bashkësitë etnike
- Nga të gjitha nivelet e arsimit
- Nga një mjedis urban

- Nevoja më e lartë për njohje
- Lokus më i lartë i kontrollit = indeks më i lartë i edukimit për lajmet
- Nivel më i lartë i njohurive për mediat

- Motivim më i lartë i brendshëm për të ndjekur lajmet
- Motivim më i lartë i jashtëm për të ndjekur lajmet
- Motivim më i madh për të mësuar rreth dezinformatave
- Ndërgjegjësim më i madh për barrierat në procesin e informimit

- Më shumë njohuri për integrimet në BE, të RM-së
- Më shumë njohuri rreth ndryshimeve klimatike
- Interesim më i madh dhe atribuum i një rëndësie më të madhe temave si BE integrimet e RM-së
- Interes më i madh dhe atribuum i një rëndësie më të madhe temave si NK

Performancë jashtëzakonisht e ulët në njohjen e shenjave të dezinformatave në internet lajmet



Persona nga kategoritë e rrezikuara sociale

Duke përmbledhur të dhënat e siguruar nga intervistat në fokus grupin e personave pranues të ndihmës sociale, mund të profilizohet një grup.

Profili i personave në rrezik social

- Gra, Rome
- Nga 22 deri në 53 vjeç, mosha mesatare 34.4 vjeç
- 75% nuk kanë arsim fillor
- Të papunë
- Një vendbanim me popullsi dominuese rome, Shuto Orizari
- Të gjithë përfitues të ndihmës sociale

- Motivim i jashtëm për të ndjekur lajmet
- Nevoja instrumentale për të ndjekur mediat: ndjekin vetëm atë që është më e rëndësishme për ta - lajmet që kanë të bëjnë me ndihmën sociale

- Pa pjesëmarrje në edukimin mediatik/ edukim digjital
- Pa edukim për lajmet
- Nuk ndjekin lajme
- Një përqindje e vogël informohet kryesisht nga televizioni
- Vetëm një pjesëmarrës lexon lajme në internet
- Informacionin që janë të rëndësishme për ta, i kontrollojnë përmes kontakteve personale sociale ("në rrugë")

- Mosnjohja e temave të rëndësishme shoqërore
- Mungesa e interesit për të ndjekur tema të rëndësishme shoqërore
- Mosnjohja e konceptit - dezinformata

Person me edukim mediatik

Në bazë të teorisë dhe gjetjeve të hulumtimit, mund të profilizohet se si duket një model i dëshirueshëm i një personi me edukim mediatik që me sukses përballet me dezinformatat. Të gjitha programet arsimore, fokusi i të cilave është ndërtimi i rezistencës ndaj dezinformatave, duhet të synojnë këtë model.



Person me edukim mediatik profili i dëshiruar

- Përfaqësimi i barabartë i meshkujve dhe femrave
- Përfaqësimi i barabartë nga të gjitha bashkësitë/grupet etnike
- Përfaqësimi i barabartë nga zonat urbane dhe rurale
- Përfaqësimi i barabartë i të gjitha grup-moshave

Qasje në programe të ndryshme arsimore

- Edukim i vazhdueshëm për edukimin mediatik dhe digjital sipas nevojave, aftësive dhe karakteristikave individuale
- Pjesëmarrja në punëtori që bazohen në mësimin nga përvoja, qëllimi i të cilave është të rrisë ndërgjegjësimin për mekanizmat psikologjikë në procesin e njohjes së dezinformatave.

EDUKIM MË I LARTË MEDIATIK

- Indeks më i lartë i edukimit për lajmet
- Nevoja e lartë për njohuri nëpërmjet zhvillimit të kuriozitetit intelektual
- Lokus më i lartë i kontrollit, zhvillon aktivitete që do të forcojnë qëndrimin se varet nga ne, se si do të informohemi/dezinformohemi
- Nivel më i lartë i njohurive për mediat

Komponenti më i lartë i aktivizimit në lidhje me median dhe informacionet

- Motivim më i lartë i brendshëm për të ndjekur lajmet
- Motivim më i madh për mësim, edukim për dezinformata, përfshirje e programeve për edukim mediatik

Ndërgjegjësim më i madh për ekzistencën e barrierave në procesin e informimit

- Ndërgjegjësim më i madh për rolin e emocioneve, njohurive, përvojës dhe interesit në njohjen e dezinformatave

Qytetar i përgjegjshëm dhe pjesëmarrës, i cili merr vendime të informuara, përkatësisht bazuar në fakte

- Interesim më i madh dhe atributim i një rëndësie më të madhe temave të rëndësishme shoqërore
- Ndërgjegjësim më i madh dhe më shumë njohuri për tema të rëndësishme shoqërore
- Proaktiviteti dhe përfshirje në proceset shoqërore nëpërmjet përdorimit të medias

Suksesi i madh në njohjen e shenjave të dezinformimit në hapësirën mediatike

6.

REKOMANDIME

Rekomandime të përgjithshme

Gjatë planifikimit të ndonjë përmbajtje, duhet të keni parasysh:



Specifikat e grupit të cilit i synohen aktivitetet;



Në trajnimet për edukim mediatik, është e dëshirueshme të përfshihen ushtrime drejtshkrimore, duke i kushtuar vëmendje gabimeve të shtypit në tekste;



Krahas përmbajtjes së aktiviteteve, rëndësi vendimtare ka edhe qasja ndaj punës, e cila gjithmonë duhet të nxisë kureshtjen intelektuale dhe të nxisë kreativitetin;



Do të ishte e dëshirueshme që të përfshihen përmbajtje që forcojnë aftësitë e komunikimit të pjesëmarrësve në aktivitetet edukative.

Rekomandime në lidhje me gjetjet

1

Testimi i edukim për lajmet - Rekomandohet që para fillimit të ndonjë programi edukativ, pjesëmarrësit të testohen duke përdorur instrumentin e përdorur për matjen e edukimit për lajmet në këtë studim, në mënyrë që të merret një pasqyrë e saktë e nivelit të edukimit për lajmet dhe për të synuar përmbajtjen dhe objektivat arsimore në përputhje me rrethanat.

2

Nevoja për njohje. Aktivitetet ose detyrat duhet të përfshijnë elementë që nxisin kuriozitetin intelektual, kërkimin, zhvillimin e të menduarit abstrakt, të menduarit logjik, zgjidhjen e dilemave, zgjidhjen e pyetjeve komplekse, debatin, etj.

3

Lokusi i kontrollit në lidhje me median. Dy gjëra janë të rëndësishme të mësohen rreth zhvillimit të kontrollit të brendshëm: përgjegjësia personale, se gjithçka që na ndodh është rezultat i zgjedhjeve dhe vendimeve tona personale dhe dëshira për mësim të vazhdueshëm (mendje e hapur /eng. growth mindset/ kundrejt mendjes së mbyllur /eng. fixed mindset²).

4

Njohuri për mediat – në mënyrë interesante dhe interaktive të paraqiten gjërat e rëndësishme për të kuptuar se si funksionojnë mediat.

5

Zhvillimi i motivimit të brendshëm - krijimi i një mjedisi të tillë mësimor që do të nxisë: 1. Pavarësi 2. Lidhje me njerëzit në baza të shëndetshme dhe 3. Ndjenja e kompetencës personale

6

Zhvillimi i motivimit për të mësuar rreth dezinformatave - paraqitja e fuqisë së dezinformatave duke ekspozuar fuqinë e tyre potencialisht të madhe (si në kuptimin pozitiv ashtu edhe në atë negativ), si dhe përmes ekspozimit të ndikimit në jetën e njerëzve me shembuj nga realiteti, duke iu referuar dhe duke ndarë përvoja personale, etj.

² Njerëzit me “mendje të hapur” gjithmonë kërkojnë të përmirësojnë aftësitë dhe talentet e tyre përmes punës së palodhur, planifikimit, marrjes në konsideratë edhe të mendimit të tjerëve; njerëzit “me mendje të mbyllur” besojnë se ata thjesht kanë talente natyrore që nuk kanë nevojë të përmirësohen. Njerëzit mendje hapur, sepse vazhdimisht përpigën të marrin vendime të mira, do të motivohen nga gjërat që ata kontrollojnë.

7 *Zhvillimi i vetëdijes për ekzistencën e barrierave në procesin e njohjes së dezinformatave* - me rëndësi thelbësore për këtë vetëdije është zhvillimi i mendimit kritik, por edhe zhvillimi i edukimit dhe kompetencës emocionale.

8 *Zhvillimi i njohurive dhe vetëdijes për proceset e të menduarit (kognitive), sociale dhe emocionale* gjë që i bën njerëzit të “ngjiten” ndaj dezinformatave, dhe të jenë të pambrojtur ndaj formimit të besimeve të gabuara dhe nxjerrjes së përfundimeve të gabuara.

9 *Kryerja e kërkimeve shtesë në grup moshë të ndryshme, në grupe me profesione të ndryshme, me prejardhje të ndryshme* Ky rekomandim bazohet në gjetjet në lidhje me njohuritë alarmante të ulëta të të anketuarve, veçanërisht studentëve, për çështje me rëndësi shoqërore si integrimi evropian dhe çështjet klimatike. Gjithashtu, do të nevojiten hulumtime të mëtejshme mbi një mostër përfaqësuese të demografisë kyçe, për të nxjerrë përfundime të vlefshme në lidhje me faktorët, motivimet dhe barrierat në procesin e njohjes së dezinformatave.

Rekomandime për aktivitete me grupe në rrezik social

10 Sa i përket grupin romë pranues të ndihmës sociale, pavarësisht nivelit të ulët të arsimimit, përshtypja është se ka ndërgjegjësim të mjaftueshëm, nevojë për dije, konkluzione “logjike”. Prandaj, ky grup mund t’i nënshtrohet trajnimeve bazë për konceptin dhe funksionimin e medias, nëse përmbajtja e trajnimit përshtatet me interesat e këtij grupi. Ky grup nuk rekomandohet të jetë target grup për trajnime, por mund të fillojë me një projekt të vogël pilot, dhe aktivitetet mund të kryhen në mjedisin ku ata jetojnë për shkak të ndjenjës së sigurisë tek ky grup. Nëse vendoset të punohet me këtë grup, duhet bërë një analizë më e detajuar e kapaciteteve dhe nevojave të tyre.

Raportin e plotë të hulumtimit mund ta lexoni këtu ([link](#)).

